

Obsah

Zkratky a značky užívané v textu	13
Předmluva	15
Předmluva k druhému vydání	17
Poděkování	18
KAPITOLA 1	
Úvod	19
1.1 Neuropsychologie v systému věd	20
Kognitivní věda	20
Kognitivní psychologie	24
Kognitivní neuropsychologie	28
1.2 Definice neuropsychologie	30
1.3 Literatura a vzdělávání v neuropsychologii	31
Vzdělávání v USA a Kanadě	31
Vzdělávání v neuropsychologii u nás	33
Literatura	34
KAPITOLA 2	
Historie neuropsychologie	37
2.1 Pojem neuropsychologie	37
2.2 Dějiny vývoje neuropsychologické vědy	38
2.3 Východní proud neuropsychologie	40
2.4 Slovenská neuropsychologie	42
2.5 Česká neuropsychologie	42
Literatura	45

KAPITOLA 3

Zobrazovací techniky nervového systému	49
3.1 Nervová buňka	49
3.2 Vývoj nervové soustavy	50
3.3 Principy, nebo mapy?	52
3.4 Elektroencefalografie (EEG)	52
3.5 Evokované potenciály (EP)	53
3.6 Magnetoencefalografie (MEG)	54
3.7 Počítačová tomografie (CT)	56
3.8 Magnetická rezonance (MR, MRI)	56
3.9 Magnetická rezonanční spektroskopie (MRS)	57
3.10 Funkční magnetická rezonance (fMRI)	57
3.11 Jednofotonová emisní počítačová tomografie (SPECT)	58
3.12 Pozitronová emisní tomografie (PET)	59
3.13 Zobrazování pomocí difuzních tenzorů (DTI)	61
3.14 Některé další neuroanatomické zobrazovací techniky	62
Morfometrie založená na voxelech (Voxel Based Morphometry – VBM)	62
Záznam potenciálů místních elektrických polí (Local Fields Potentials – LFP)	62
Transkraniální magnetická stimulace (TMS)	63
3.15 Souhrnné porovnání zobrazovacích technik	64
3.16 Ještě jednou k „mapám“	65
3.17 Kombinování zobrazovacích technik	67
3.18 Souhrn	67
Literatura	68

KAPITOLA 4

Plasticita mozku	73
4.1 Definice plasticity	76
4.2 Typy plasticity	76
4.3 Mechanismy plasticity v čase	77
4.4 Změny v normálním mozku	78
Změny během vývoje	78
Změny podmíněné zkušeností	79
Morfologické změny v lidském mozku	80
Klinický význam neuroplasticity	81
Nové nervové buňky i v lidském mozku	82
4.5 Souhrn	83
Literatura	85

KAPITOLA 5

Pozornost a syndrom ADHD	89
5.1 Pozornost	90
5.2 Teorie pozornosti	90
Teorie Treismanové	90
LaBergeova teorie	93
5.3 Pozornostní síť	94
5.4 Historie syndromu ADHD	96
5.5 Typy ADHD	97
5.6 Osobnost dětí s ADHD	98
5.7 Syndrom ADHD v dospělosti	99
5.8 Výzkum a teorie	99
5.9 Neuropsychologické vyšetření	102
5.10 Souhrn	103
Literatura	104

KAPITOLA 6

„Gender-mozek“ versus „sex-mozek“	107
6.1 Dimorfismus mozkové kůry	108
6.2 Další anatomické rozdíly	109
6.3 Dimorfismus v ontogenezi	109
6.4 Gender a inteligence	110
6.5 Rozdíly mezi muži a ženami v jiných kognitivních funkcích	112
6.6 „Šestý smysl“ a gender	114
6.7 Mezipohlavní rozdíly a nemoci	114
6.8 Gender a rehabilitace kognitivních funkcí	115
6.9 Souhrn	116
Literatura	117

KAPITOLA 7

Má frontální lalok exekutivní funkci, nebo ji nemá?	121
7.1 Organizace frontálních laloků	122
7.2 Propojení frontálních laloků	123
7.3 Funkce frontálního laloku	124
Funkce premotorické kůry	126
Funkce prefrontální kůry	126
Prefrontální exekutivní funkce	128
Orbitofrontální kůra, percepce a emoce	130
7.4 Poruchy při frontálním poškození mozku	131
Kazuistiky (archiv autora)	132
Závěr	136

7.5	Myšlení a mozek	137
7.6	Souhrn	140
	Literatura	140
KAPITOLA 8		
	Tajemství bazálních ganglií	143
8.1	Habituální učení	144
8.2	Jak se bazální ganglia rozhodují?	145
8.3	Podkorová apraxie	146
8.4	Bazální ganglia a řeč	146
	Kognitivní poruchy při podkorových degenerativních onemocněních	147
8.5	Podíl podkorových struktur na myšlení	147
8.6	„Sociální aspekt“ v činnosti bazálních ganglií	149
8.7	Souhrn	152
	Literatura	152
KAPITOLA 9		
	Lateralizace mozkových funkcí – pravá hemisféra	155
9.1	Co skrývá pravá hemisféra?	156
9.2	Unilaterální neglekt	159
9.3	Gerstmannův syndrom	160
9.4	Balintův syndrom	160
9.5	Prozopagnozie	161
9.6	Pravá hemisféra a tvořivost	163
9.7	Humor	164
9.8	Specifika rehabilitace pravé hemisféry	165
9.9	Souhrn	165
	Literatura	166
KAPITOLA 10		
	Paměť	169
10.1	Definice paměti a krátká historie jejího výzkumu	169
10.2	Klasifikace typů paměti	170
10.3	Dynamický kognitivní mediační paměťový systém	172
10.4	SPI model organizace paměti	174
10.5	Neuroanatomický podklad paměti	175
10.6	Explicitní paměť	175
10.7	Implicitní paměť	178
10.8	Pracovní (krátkodobá) paměť	180
10.9	Souhrn	183
	Literatura	184

KAPITOLA 11

Jazyk (řeč) a jeho poruchy	189
Klasifikace afázií	190
11.1 Typy afázií – stručná charakteristika	191
Neplynulé afázie	191
Plynulé afázie	192
11.2 Afázie podkorového původu	193
11.3 Jazykové funkce pravé hemisféry	195
11.4 Neverbální aspekty jazyka	195
Poruchy prozodie	196
11.5 Řečová apraxie	197
11.6 Alexie	199
11.7 Agrafie	200
11.8 Akalkulie	201
11.9 Bilingvismus (dvojjazyčnost)	202
11.10 Souhrn	202
Literatura	202

KAPITOLA 12

Emoce	205
12.1 Teorie emocí	207
Zpětnovazební teorie	207
Centrální teorie	208
12.2 Limbický systém	208
12.3 Dimenzionální organizace emoce	210
12.4 Některé další přístupy k výzkumu emocí	210
Nervové struktury emoce strachu	211
12.5 Jak emoce působí na paměť	214
12.6 Zobrazení emočního prožitku	215
12.7 Neuropsychologické vyšetření emocí	216
1. Percepce emocí	217
2. Vyjádření emocí	218
3. Prožitek emocí	218
12.8 Souhrn	219
Literatura	219

KAPITOLA 13

„IQ – odpočivej v pokoji“	223
13.1 Krátce z historie	224
13.2 Ekologická validita a IQ	225
13.3 Flynnův efekt	226

13.4 IQ v neuropsychologii	227
13.5 Intelligence a mozek	228
Velikost mozku a IQ	229
Intelligence a frontální lalok mozku	230
Parieto-frontální integrační teorie intelligence (P-FIT)	232
Zrcadlové neurony	235
13.6 Souhrn	238
Literatura	239
KAPITOLA 14	
Vědomí	243
14.1 Filozofie a vědomí (psychofyzický problém)	243
14.2 Definice vědomí	244
14.3 Vědomí u zvířat?	245
14.4 Split-brain vědomí	247
14.5 Neurobiologický model vědomí	249
14.6 Neurální edelmanismus	252
14.7 Vědomí a paměť	255
14.8 Vědomí a meditace	256
14.9 Vědomí a hypnóza	257
14.10 Poruchy vědomí	258
14.11 Vyšetření vědomí v klinické praxi	259
14.12 Souhrn	260
Literatura	261
KAPITOLA 15	
Stárnoucí mozek	265
15.1 Teorie stárnutí	267
15.2 Velikost mozku, IQ a stáří	268
15.3 Hypotéza mozkové rezervy	271
15.4 Změny jednotlivých struktur mozku spojené se stářím	273
15.5 Lipofuscinový pigment	274
15.6 Strukturální, metabolické a synaptické změny spojené se stárnutím	274
15.7 Stárnutí základních kognitivních funkcí	275
Pozornost	275
Paměť	275
Zrakově-prostorové schopnosti	280
Jazyk	281
Myšlení a mentální flexibilita	284
Moudrost	287
15.8 Souhrn	290
Literatura	291

KAPITOLA 16

Neuropsychologická diagnostika	295
16.1 Neuropsychologické testy ve světě	296
Výzkumy použití testů	296
16.2 Co očekává neurolog od neuropsychologa?	298
16.3 Organicita?	299
16.4 „Měkké“ neuropsychologické údaje.	300
16.5 Základní diagnostické přístupy.	301
Lurija versus Halstead a Reitan	301
Bostonský procesový přístup	303
16.6 Vyšetření u lůžka pacienta.	305
16.7 Vyšetření akutního stavu	306
16.8 Počítače v neuropsychologické diagnostice	307
16.9 Neuropsychologické vyšetření v číslech	308
16.10 Souhrn	309
Literatura.	310

KAPITOLA 17

Neuropsychologická rehabilitace	313
17.1 Definice neuropsychologické rehabilitace	313
17.2 Stručně z historie neuropsychologické rehabilitace	314
17.3 Hypotetický vývoj stavu kognice při poškození mozku	314
17.4 Rehabilitace „shora-dolů“, nebo „zdola-nahoru“	316
17.5 Modely neuropsychologické rehabilitace	317
Lurijův model	318
Hierarchická intervence	318
Model „uzavřeného kruhu“	319
Procesový „Newcastle model“	319
Holistický model	320
Model „symfonie hemisfér“	322
17.6 Časná restituce funkcí	323
„Aktuální“ případ optimální psychosociální rehabilitace (Phineas znovu, ale jinak)	324
17.7 Rehabilitace kognitivních funkcí v ČR	327
Integrativní model	327
Komprehenzivní model	328
17.8 Jiné neuropsychologické rehabilitační přístupy	328
Reitanův Rehabit	328
Využití počítačových programů při nácviku	329
Virtuální realita v neurorehabilitaci	330
17.9 Souhrn	331
Literatura.	331

KAPITOLA 18

Neuropsychoterapie	335
18.1 Neurobiologický základ psychoterapie	336
18.2 Neuropsychodiagnóza	338
18.3 Změny osobnosti v důsledku poškození mozku	340
18.4 Cíl neuropsychoterapie	342
18.5 Základní prvky psychoterapeutické intervence	342
18.6 Některé neuropsychoterapeutické modely	344
Kodaňské Centrum pro rehabilitaci mozkového poškození	344
Neuropsychologický rehabilitační program	
Presbyteriánské nemocnice v Oklahoma City	345
Strukturovaná skupinová léčba v Ruskově institutu	
rehabilitační medicíny v New Yorku	346
Centrum Olivera Zangvilla pro neuropsychologickou rehabilitaci v Ely	346
18.7 Souhrn	347
Literatura	347

KAPITOLA 19

Teorie činnosti mozku	349
19.1 Lurijova teorie funkčních mozkových bloků	350
19.2 Pribramova holonomní teorie	353
19.3 „Od počítku k poznání“ (Mesulam, 1998)	355
19.4 Trojrozměrný model činnosti mozku	357
19.5 Integrovaný model činnosti mozku v rehabilitaci	359
19.6 Souhrn	360
Literatura	361
Závěr	365
Příloha: Neuropsychologické testy	366
Slovníček	369
Rejstřík	375